

Baanperspectief voor groene mbo'ers

Alarmerende signalen

De werkloosheid onder mbo'ers anderhalf jaar na diplomering is flink gegroeid, constateert KBA Nijmegen. In groen mbo is de werkloosheid hoger en ook sterker gestegen dan in het totale mbo. Dat geldt met name voor dieropleidingen. Het zijn alarmerende signalen. Wat betekent dit voor de scholen?

Volgens KBA ligt het voor de hand om de instroom van de mbo-opleiding Dierenartsassistent in lijn te brengen met de vraag op de arbeidsmarkt of de opleiding te verbreden

“Het ministerie hamert op macrodoelmatigheid van de opleidingen”, zegt Erik Keppels, onderzoeker bij KBA Nijmegen. “Is er voldoende arbeidsmarktperspectief voor de leerlingen in een bepaalde opleiding?” Voor dat perspectief telt niet alleen de moeite die het kost een werkplek te vinden na diplomering. “Je moet ook verder in de loopbaan kijken, welke competenties heb je dan nodig?”

Er is weliswaar sinds 2008 een wettelijke zorgplicht van mbo-instellingen om alleen opleidingen aan te bieden met voldoende arbeidsmarktperspectief. Maar, zegt Keppels, “Scholen hebben ook te maken met de vrije toegankelijkheid van het onderwijs, de opvang van specifieke doelgroepen en zaken van bedrijfsmatige aard.” ‘Dat neemt niet weg’, stelt KBA in haar rapportage, ‘dat overheid, mbo-instellingen en deelnemers allemaal belang hebben bij opleidingen met een goed arbeidsmarktperspectief.’

Moeilijk sturen

KBA Nijmegen publiceerde op 7 oktober een vierde rapport over intredeposities van mbo groen-gediplomeerden. Zoals eerder was de vraag: waar zitten mbo-gediplomeerden anderhalf jaar na afstuderen? Het betrof nu mensen die in 2012 waren afgestudeerd. Een maandje eerder werd een ander onderzoek uitgebracht, namelijk een tweede loopbaanonderzoek. Daarvoor is gekeken naar hoe het gaat met gediplomeerden uit 2010, ruim drie jaar na hun afstuderen.

“De economische crisis van de afgelopen jaren is duidelijk zichtbaar”, stelt Keppels. De werkloosheid onder mbo groen-gediplomeerden anderhalf jaar na diplomering ging van bijna 4 procent in 2010 naar 12,6 procent in 2013 (in het overige mbo ging het van 5,6 naar 10,5 procent). Het werkloosheidscijfer voor de afgestudeerden uit 2010 is in 2013 bijna 14 procent. Dat was twee jaar eerder nog 6,1 procent. Mensen hebben dus hun baan verloren.

Het zijn signalen die de aoc's ook opvangen. Clusius College bijvoorbeeld. “We hebben leerlingen bij de voorlichting altijd gewezen op baankansen,” zegt André Nagel, pr-medewerker, “nu wijzen we ze daarnaast in de brochure voor de opleidingen op de studiebijsluiters.” Die studiebijsluiters – met kans op werk, kans op stage, tevredenheid van leerlingen en te verwachten salaris (indien bekend) – worden ontwikkeld door stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) in opdracht van het ministerie van OCW.

“Onze decanen waren zich altijd al bewust van

kansen op de arbeidsmarkt. Maar leerlingen laten zich op dat terrein moeilijk sturen. Ze vragen zich af: wat vind ik leuk, waar heb ik passie voor? Met de crisis zal het wel belangrijker worden dat het niet alleen om een leuke opleiding gaat, maar dat je ook nog werk moet vinden.”

Eerlijk verhaal

Keppels vindt het opvallend dat er zoveel sectormigratie optreedt. “We hadden dat in ons eerste loopbaanonderzoek al geconstateerd en het wordt nu bevestigd.” KBA kan dit constateren omdat ze niet de populatie als geheel beschouwt, maar afgestudeerden individueel volgt. “Dan zie je dat ze 1,5 jaar na afstuderen bijvoorbeeld in de voedingsindustrie beginnen of als hovenier, maar twee jaar later in een heel andere sector werken. Ongeveer een op de vier verandert van sector. Daaruit blijkt overduidelijk dat ze nog zoekende zijn. Het kan zijn dat de actuele situatie op de arbeidsmarkt vertekent, maar ze zijn in elk geval niet zo honkvast.”

Hij heeft op uitnodiging van de communicatiemedewerkers van de aoc's de onderzoeken bij de AOC Raad gepresenteerd. Zij vroegen zich af wat ze als reactie op de groeiende werkloosheid moeten doen. “Ik wilde vooral het signaal geven dat ze de cijfers moeten gebruiken als ondersteuning. Schrik er niet van. Kijk ook naar wat je goed doet, bijvoorbeeld de sfeer op de scholen, de kwaliteit, de stagebegeleiding op de bedrijven. En als je bij de intake en met de bijsluiters gewoon het eerlijke verhaal vertelt – de arbeidsmarkt is nu krap in deze sector – dan heb je gedaan wat je kon.”

Grenzen stellen

“Ja, diervoorzorging ligt gevoelig,” erkent Keppels, nadat vorig jaar de media met een uitspraak van de minister over die opleiding aan de haal gingen, “maar leg het gewoon uit.”

Natalie Corsmit, teamleider Diervoorzorging bij Groenhorst Barneveld, schetst de situatie in die sector. “Nu met de crisis dierenspecialzaken failliet gaan, kinderboerderijen minder subsidie krijgen en mensen ook minder dieren aanschaffen, moeten leerlingen meer moeite doen om een stageplaats te vinden.” Daarnaast ziet ze een verdringingseffect. Bijvoorbeeld doordat meer gediplomeerden vrijwilligerswerk gaan doen. En er zijn bedrijven die op een plek waar ze anders een niveau 2-leerling hadden aangenomen, nu iemand op niveau 3 aannemen.

‘Als je gewoon het eerlijke verhaal vertelt, heb je gedaan wat je kon’

Mensen hebben hun baan verloren'

“We gaan toch echt niet onze opleidingen Dierverzorging sluiten,” zegt Nagel, “maar we proberen wel grenzen te stellen. Bijvoorbeeld voor paraveterinair, want voor meer dan 20 of 25 leerlingen vind je geen stageplek. Dat geldt ook voor dierverzorging. We kunnen geen 200 leerlingen daarvoor opleiden. Daar vind je geen stageplek voor.”

Aan de andere kant, vmbo'ers moeten een plek krijgen. “Je kunt ze niet zomaar wegsturen omdat we denken dat er geen werk voor hen zou zijn”, zegt Corsmit. Groenhorst kijkt dan met het oog op de arbeidsmarkt wel naar de capaciteiten.

“Twijfelen we over bepaalde leerlingen, dan laten we ze op een doedag meedraaien. Dan moeten ze bijvoorbeeld ook knaagdieren hanteren of met insecten werken. Er zijn er altijd die dan afhaken.” Maar als ze niet anders willen, houd je ze niet tegen. Dat hoeft ook niet, zou je kunnen concluderen. “Er is wel een tendens dat leerlingen meer rekening gaan houden met baankansen”, denkt Nagel. “Maar het verloop op de arbeidsmarkt is soms ook moeilijk te voorspellen. Dat het bijvoorbeeld voor dierenartsassistenten minder zou worden, was vier jaar geleden niet te voorspellen.” ■

LOOPBAANONDERZOEK

- Van de in 2010 gediplomeerde mbo'ers groen had in 2013 tweederde een betaalde baan en een op de vijf was bezig met een vervolgopleiding.
- Een kwart van de mbo groen-gediplomeerden werkt na drie jaar niet in groene domein. Dit is gedaald van 84% in 2011 naar 76% in 2013.
- De meesten zijn werkzaam in de domeinen 'Groene ruimte, natuur, milieu en recreatie' (26%), 'Gezelschapsdieren' (14%) en 'Productiedieren' (11%).
- De mbo groen-gediplomeerden blijken in de eerste drieënhalve jaar van hun loopbaan weinig honkvast te zijn. Van de werkenden switcht 25% in de eerste fase van de loopbaan van sector (bijvoorbeeld van landbouw/bosbouw/visserij naar groot-/detailhandel) en 38% wisselt van branche (bijvoorbeeld van groenvoorziening naar bos- en natuurbeheer). Er zijn vooralsnog geen duidelijke patronen herkenbaar in deze wisselingen.
- De functies van werkenden sluiten 3,5 jaar na afstuderen qua richting minder vaak aan op de gevolgde mbo groenopleiding dan 1,5 jaar na afstuderen. Regelmatig komt dit ook omdat ze een 'leukere' of 'betere' baan vinden.
- Tweederde tot driekwart van de werkenden werkt aan eigen competentieontwikkeling via vervolgopleidingen, cursussen of bedrijfsopleidingen. 50 tot 60% wordt door de werkgevers mogelijkheden geboden voor loopbaan- en competentieontwikkeling. Zo'n 60% van de werkenden heeft het meest geleerd door 'learning on the job'.
- Net als in 2011 zou 70% van de respondenten in 2013 achteraf dezelfde opleiding kiezen. Werkenden zijn minder positief dan studerende over de mate waarin de opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt. Ze ondervinden vooral een tekort aan kennis en vaardigheden op het gebied van vreemde talen, zelfstandig ondernemerschap en bedrijfsvoering.

DIERENARTSASSISTENT

De opleiding Dierenartsassistent springt in het oog door een recent waargenomen daling van de werkgelegenheid, constateert KBA. Pas gediplomeerden komen moeilijk aan werk. Volgens hen is de opleiding te smal. Mbo-instellingen verwerpen zich vaak als opleidingen een slecht arbeidsmarktperspectief hebben dat die opleidingen zo breed zijn dat pas gediplomeerden goede uitwijkmogelijkheden hebben naar andere beroepen en sectoren. Dat geldt hier niet. Switchen naar dierverzorging biedt bijvoorbeeld weinig uitkomst, omdat het arbeidsmarktperspectief voor dierverzorgers nog slechter is. Het ligt daarom volgens KBA voor de hand om de instroom in de opleiding Dierenartsassistent in de komende jaren meer in lijn te brengen met de vraag op de arbeidsmarkt, of de opleiding te verbreden.

SBB / AEQUOR BAROMETER

In het groene domein neemt de kans op een leerbaan voor mbo-leerlingen af. Daardoor is er een verschuiving te zien van bbl naar bol. Er is verder een afnemende behoefte aan stagiairs in de detailhandel (waaronder dierenspecialisten). Omzetsdalingen zorgen er voor minder werkgelegenheid. Ook zijn er minder leerbedrijven in de binnenteelt (snijbloemen). De stagemarkt is stabiel in de akkerbouw/buitenteelt (ook bomen), intensieve veehouderij, milieu en dierverzorging. Met name in de sector voeding blijft de vraag naar gediplomeerden groot. De werkgelegenheid in de hovenierssector ontwikkelt zich positief. (publicatie 10 oktober)

In de sector voeding blijft de vraag naar gediplomeerden groot

‘We gaan echt niet onze dieropleidingen sluiten’

Kijk voor links bij dit artikel op www.groenonderwijs.nl > vakblad editie 10

INTREDEONDERZOEK

- De werkloosheid onder mbo'ers is de afgelopen vier jaren flink gestegen. De werkloosheid bij mbo'ers groen is nog hoger en ook sterker gestegen. Met name bij de opleidingsrichtingen Dierverzorging, Dierrecreatie en Dierenartsassistent.
- Er zijn meer aanwijzingen dat de economische crisis het arbeidsmarktperspectief van recent afgestudeerde mbo'ers groen heeft aangetast. Minder loopbaanperspectief, het niveau van de intrededefuncties is vaker onder het eigen opleidingsniveau en werkenden hebben in 2013 minder vaak een vaste baan en vaker een tijdelijke aanstelling dan in voorgaande jaren.
- Arbeidsmarktperspectief en match van intrededefunctie met de opleiding is het best bij Dier productie en Plant en het slechtst bij Dierverzorging algemeen en Dierrecreatie.
- Zowel de sociale werkvoorziening als beide groene topsectoren lijken in toenemende mate van belang voor perspectieven op werk van mbo groen-gediplomeerden.
- Bij laagconjunctuur kunnen gediplomeerden reageren door toetreding tot de arbeidsmarkt uit te stellen, maar het aantal doorstudeerders in voltijdsopleidingen is min of meer gelijk gebleven.
- Mbo groen-gediplomeerden zijn ongeveer net zo tevreden over hun intrededefunctie als alle mbo-gediplomeerden. Toch sluiten de intrededefuncties van mbo'ers groen qua niveau en richting minder vaak aan op de gevolgde opleiding, is de werkloosheid hoger, het loon lager, zijn ze minder tevreden over de aansluiting tussen opleiding en intrededefunctie en minder tevreden over hun carrièreperspectieven. De verslechterde arbeidsmarktperspectieven hebben niet geleid tot een verandering in het oordeel van mbo'ers groen over hun intrededefunctie in de afgelopen vier jaar.
- In de waardering van mbo groen-gediplomeerden over diverse aspecten van hun gevolgde opleiding – kwaliteit opleiding, examens, leraren, faciliteiten – is weinig verandering te zien. Toch heeft sinds 2010 een (licht) toenemende groep spijt van de keuze voor de opleiding. Waarschijnlijk heeft dit meer met het verslechterde arbeidsmarktperspectief te maken dan met de opleiding zelf.
- Sterke punten van het mbo groen zijn de sfeer op school, huisvesting en de bpv-begeleiding vanuit de bedrijven. In pedagogisch-didactisch opzicht, bijvoorbeeld de manier waarop leraren lesgeven, de manier van examineren en kwaliteit van examens, is de laatste drie jaar lichte vooruitgang geboekt. Verbeterpunten blijven de aansluiting met het hbo, het niveau en de diepgang van de opleidingen, de voorlichting over studie- en beroepsmogelijkheden, de (studie)begeleiding en de bpv-begeleiding vanuit school.